

Русия влиза в клуба на силните икономики

Населението в света застрашително намалява, предупреди академик Александър Динкин

Излизането на руската икономика от продължителната безнадеждна криза през 90-те години започна от чист бял лист хартия. "Ситуацията е критична. Сега не е време за дълги програми и стратегии. Трябва лист хартия, разделен на две. На едната страна се записва необходимото, което е нужно да се направи на първо място, а на другата - това, което страната не трябва да прави никога." Така сегашният президент на Института за световна икономика и международни отношения (ИСИМО) на РАН академик Александър Динкин описва първата задача, поставена му през 1998 г. от новия тогава премиер на РФ Евгений Примаков. Досега руската икономика не отстъпва от това правило, твърди Динкин в обширно интервю за в. "Московский Комсомолец". Предлагаме го на нашите читатели с малки съкращения в три последователни броя. По думите на академика стратегията на "чистия лист" преди 26 години е свършила отлична работа. 1998 г. се е оказала дълго, от което руската икономика се е отблъснала, за да се върне в компанията на големите икономики в света.

- В Русия се засилват гласовете против имигрантите от съседните страни. Какво ще се случи с руската икономика, ако бъде ограничена работната ръка отвън?

- Днес Русия преживява остър дефицит на работна сила. Показателите за безработицата паднаха до рекордни в историята равнища - 2,4%, а същевременно показателите на свободните работни места скочиха до рекордно високи нива - до астрономическите 8%. В момента на един безработен се падат от 3 до 6 свободни работни места. Всички признават, че дисбалансът на пазара на труда стана главно препятствие за икономическия растеж и това има дългосрочен характер.

По някои оценки през близките десетилетия според това колко бързо ще намалява руското население, загубите в заетостта ще достигнат от 7 до 10 млн. души. Това означава, че на пазара на труда ще има с 10 - 15% по-малко работещи, отколкото са сега. А тъй като населението е главният мотор на икономическия растеж, негативните последици ще бъдат огромни.

- Следователно намекавете, че в Русия трудовата имиграция няма алтернатива?

- Не намекам, а казвам директно, че проблемът с дефицита на работна сила е много по-дълбок и сложен, отколкото изглежда. Въпросът не е само в острия кадрови глад, но и в това, че още сега практически са изчерпани потенциално значимите източници за попълване на работната сила. Безработицата продължава да

запазва минималното си равнище и при по-нататъшното свиване на резерва увеличаването на заетостта е невъзможно. Така единствен реален резерв остава само вносът на работна ръка от чужбина. И тук обаче възникват сериозни ограничения, като се има предвид, че главният доставчик на работна сила за руската икономика традиционно са имигрантите от Средна Азия.

- В какво се състоят ограниченията?

- Първо, за жителите на тези страни все по-широко се отварят други външни пазари на труда - главно китайски и в страните от Персийския залив. Второ, и в тези азиатски страни започва да спада притокут от млада работна ръка, тъй че и контингентът на трудови имигранти ще намалява. И трето, различията в темповете на икономическия растеж доведе до снижаване и разлика между доходите в Русия и средноазиатските страни - преди всичко в Казахстан. Следователно желанието на жителите от тези страни да емигрират в Русия за по-високо заплащане ще намалява. Дори при леко увеличаване на дела на трудовата имиграция спрямо общия брой на заетите в Русия няма да компенсират загубите на работната ръка през следващите десетилетия. Въпреки това сега се предприемат стъпки за ограничаване потока на трудовата имиграция. Рационално ли е това? Най-мекият отговор е: не.

- А какъв трябва да бъде отговорът на въпроса: Как Русия може да понижи социалния ефект от трудовата имиграция, без да нанесе ущърб на своята икономика?

- Решение на проблема може да стане създаването на система за управление и контрол на имиграцията съвместно със страните от Средна Азия, където има висока раждаемост, която предизвиква висока безработица. На Запад проблемът е друг. Във Франция например имигрантите заемат 11,1% от ра-

ботните места и още 9,2% второ поколение имигранти. В Германия чужденците са 15% от работната сила. В Русия положението е съвсем различно - по официални данни това са 5% от общия брой на заетите, или около 3,5 млн. души. Честно казано, не може да се говори за това, че имигрантите отнемат работни места от руските граждани или са причина за понижаване на работните заплати.

- Днес лозунгът е: повишаване на раждаемостта. Има ли в историята конкретни примери някоя друга страна с подобна на Русия социална структура да се е справила по подобен начин със задачата?

- Такъв опит имат само Франция и Скандинавия. Но там това е част от националния код и социалната система. Първите френски инициативи по увеличаване на раждаемостта датират още от XII век. Френската демографска политика е на базата на ефективността на стимулиращите мерки, а не на забранителните. Например повече деца - по-ниски данъци. Тенденцията е да се поставя акцент на върху обикновената материална помощ, а върху подобряване условията на работещите майки: детски градини, подкрепа на частичната заетост, гъвкав работен график, систематизиране на практиката за наемане на бавачка къщи и други подобни. Въпреки това дори във Франция стимулирането на раждаемостта доведе само до определено забавяне на нейното намаляване. Въобще тенденцията към намаляване на населението в страните от Глобалния север е универсална и с това не може да се направи нищо.

- Не звучи ли като присъда?

- Причините за тази тенденция са различни: повече и по-качественото образование, здравеопазване, урбанизация. Към края на века във всички големи страни населението ще бъде значително по-малобройно от сега. Сред особено тежките случаи е Ки-

Александър Динкин

тай. Единствената голяма страна, където населението все още ще се увеличава, е Нигерия. Процесът на спад на раждаемостта протича в главите на хората и в социалните условия и социалната психология, в очакванията на хората. Ако жените не искат да раждат, няма да раждат, каквото и да се предприеме. От икономическа гледна точка, дори ако сега се постигне определено увеличение на раждаемостта, то ще доведе до ръст на работната сила едва след 20-25 години.

- Някои експерти предлагат да се влага повече в здравеопазването, за да може населението по-дълго време да бъде работоспособно, или смятате, че това по-скоро би било варварски социален експеримент?

- Не мисля. Продължителността на социално активната и трудовата дейност е важен ресурс. Според прогнозите на ООН към средата на века по население Русия ще се спусне от 9-о на 14-о място, при това оставайки с най-многобройно население в Европа. По-важен проблем за РФ е стареенето на населението. Увеличаване се дължи на възрастните хора, а те като правило са извън пазара на труда. Лидери в този процес днес са Япония, Италия и Испания. Вече днес всеки десети жител на планетата е на възраст над 65 години, а индустрията на здравеопазването дава 10% от глобалния БВП.

В този смисъл е невъз-

можно да не се оцени значението на новите медицински технологии, които дават възможност не само да се увеличи продължителността на живота, но и продължителността на живота при добро здраве и социално активен живот и по този начин да се понижи напрежението на пазара на труда.

Във всеки конкретен исторически период потребностите винаги поставят технологичните приоритети в посока на преодоляване ограниченията, поставени пред растежа на най-дефицитния ресурс.

- Икономическите експерти непрекъснато призовават Русия да вземе мерки за повишаване производителността на труда, защото в противен случай не я чака нищо добро. Какво е положението сега - расте или спада?

- По данни на експерта от ИСИМО Гиви Мачавариани расте. Ако през периода 2011 - 2020 г. средният годишен темп на растеж е бил 1,3%, то за 2021 - 2023 г. - 1,8%. Това е не само на равнището на световните индикатори, но и над показателите в развитите страни. А те за периода 2021 - 2023 г. са за САЩ - 0,8%, и за Германия - 0,5%. Всичко се познава в сравнение. Руският пазар на труда е по-квалифициран, отколкото е пазарът в Китай, Бразилия или Индия. Проблемите на Русия произтичат от ниската безработица, а в другите страни - от ниската квалификация.

У нас по-бързо нараства производителността в информацията и съобщенията, в селското стопанство, комуналните услуги, в хотелиерството, ресторантьорството и туризма. А лидер в темповете на растеж е отрасълът на високите технологии. Русия разполага не само с отлични програмисти, но и с прекрасни учени. Развитието на науката не прекъсва независимо от трудните предизвикателства, ограниченията и високите военни разходи. Върви строителството на научни мегаобекти: синхротрони в Колцово и Протвино, колайдер NICA в Дубна, реактор ПИК за изследвания в Гатчино. След пет-шест години Русия ще разполага с възможно най-съвременната в света научна база.

(следва)

Неотдавна Путин посети Обединения институт за ядрени изследвания в Дубна и разгледа изграждането на колайдера NICA

Страницата подготви
Светлана Михова